

כתרי תורה

לק"י • פרשת בראשית ה'תשפ"א ב'של"ב • גליון כ"ה
הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

כתר מלכות – מאן מלכי רבנן
רבי שלום ב"ר סעיד סיבתי זלה"ה
רב בכולאן ובראשלי"צ – כ"ט תשרי תשי"ז
רבי שלום ב"ר שלום קלואן זלה"ה
ראש ישיבת סוכת שלום – ל' תשרי תש"מ
רבי חיים ב"ר שלמה כסאן זלה"ה
מחכמי צנעא – א' מרחשון תרע"ב
רבי יוסף קרואני זלה"ה
מחכמי טוילה – א' מרחשון תרצ"ו
רבי שלום ב"ר יוסף עוזרי זלה"ה
מחכמי סדה – ב' מרחשון תר"מ
רבי חיים ב"ר שלמה ערני זלה"ה
רב מושב אליכין – ג' מרחשון תשע"ז
רבי שלום ב"ר דוד שאקי זלה"ה
רב בכפר רבע אלמכלאף – ד' מרחשון תרע"ח
רבי יעבץ ב"ר יעקב יעבץ זלה"ה
ראב"ד צעדה – ה' מרחשון תש"ב

לזכות הגאון הרב חיים מימון ב"ר שלמה נהרי שליט"א והרב חזקיהו אליהו אליעזר בן תורית שליט"א ומרת נעה ב"ר אבנר תחי' לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל • אין לקרוא בשעת התפילות וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה במייל avish964@gmail.com

כתר של-א"ש

וירא אהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד (א' ל"א). תמה מהר"י גופאן זלה"ה במנחת יהודה, מהו זיהנה' שעניינו כשאדם מצפה לאיזה דבר שיבוא, או כשרואהו אומר הנה זה בא. וכאן שהשלים מלאכתו הידועה, מה ראה שאמר זיהנה'. [ע"י בראשית רבה ט' ב' שהיה הקב"ה בורא עולמות ומחריבן, וכיון שברא זה אמר דין הניא לי. אכן נראה דשם דייקו ממילת הנה שהיא מלשון הנאה].

וביאר, כי משברא השי"ת את עולמו היה מצפה במה יהיה לו קיום והעמדה. וירא והנה טוב, זה התורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם, תורת אל תעזובו, מאד זה האדם שהוא אותיות מא"ד, ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, הוא יום הששי בסיון שבו ניתנה תורה. ועל ידה יוכל העולם להתקיים.

וכיוצא בזה דרש בסמוך (ב, י) עה"פ ונהר יוצא מעדן, היא התורה שנמשלה למים. היוצאת מעדן, הוא יסוד אבא כנודע. להשקות את הגן, זהו העולם בכללו. והוא כענין שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, הם ארבע בחינות התורה פשט רמז דרש וסוד, שהם כנגד ד' עולמות אצילות בריאה יצירה ועשיה.

חיזוק גדול יש לנו כאן, כי בעת לימודנו אנו מחיים ומעמידים כל העולמות כולם. ובוודאי ככל שנתחזק לאחוז בה נמשך להם חיות גדולה יותר, ובפרט כעת שמוסדי ארץ נודעו, ברוחניות ובגשמיות, לכלל ולפרט. וצריכים אנו לעמוד על משמרתנו ובסוד נמשך חיות גדולה והעמדה לעולם. שבת שלום.

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומיסי שליט"א – מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יחיאל ב"ר יצחק עומיסי זלה"ה – נלב"ע כ"ז אלול התש"פ אם מותר לאשה ליטול לולב

א] באחד מימי חג הסוכות נשאלתי מאברך יר"ש שאשתו חפצה ליטול לולב, האם יש עניין בכך (כמובן בלא ברכה) שהרי אמרו חכמים גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, משמע, דאף מי שאינו מצווה, יש מצווה בעשייתו (הר"ן בקידושין יג. בדפי הר"י"ף ושם מפורש שיש שכר לנשים. והובא ג"כ במשנ"ב תקפ"ט ס"ק ח') וכן מפורש לענין תקיעת שופר ברה"ה, שאף שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא, מותר למי שכבר יצא ידי חובתו, לתקוע בשופר לנשים (סימן תקפ"ט סעיף ז'). אלא שלענין ברכה על מצווה כזו, נחלקו מרן השו"ע והרמ"א (שם), לדעת מרן השו"ע אין לנשים לברך על מצוות עשה שהזמן גרמא, ולרמ"א יכולות הנשים לברך. והנה לענין יציאת קי"ל, דאין לנשים להתעטף ביציאת משום דמיחוי כיוהרא שמכניסה עצמה לחיוב (רמ"א בסימן י"ז סעיף ב') כי החיוב הוא רק כשיש בגד של ד' כנפות. וכן אשה הרוצה להניח תפילין מוחזין בידה, כי מכיון שאינה חייבת, אינה זריזה להזהר בגוף נקי (הרמ"א בסימן ל"ח סעיף ג' ומג"א ס"ק ג'). וכמו כן אין לנשים לספור ספירת העומר (ע"פ הוהר"ר פרשת תצוה דף קפ"ג ע"ב, כף החיים סימן תפ"ט ס"ק ט'), ועב"פ לא יברכו מפני שעשויות לטעות בספירה (משנ"ב שם ס"ק ג').

ולענייננו בנטילת לולב, מנהג האשכנזים שהאשה נוטלת לולב בברכה (מג"א סימן תרנ"ח ס"ק י"א ובט"ז שם ס"ק ו') גם אצל הספרדים יש שנהגו ליטול לולב בברכה (ברכ"י סימן תרנ"ד). ומ"מ אין עושיין סדר הנענועים (שו"ת רב פעלים ח"א בקונטרס סוד ישרים סימן י"ב ע"פ הסוד). ואצלנו בק"ק תימן, לא נשמע מעולם שאשה יטול לולב. ושאלתי את מרן הגר"י רצאבי שליט"א האם בזמננו שקמו נשים פרוצות אשר מתלוצצות על הקדוש והיקר ומתעטפות בטלית ובתפילין וקוראות בתורה, שמא יש לומר לשואל שדי אם יקיימו הנשים את חיובן, והשיבני שמכיון שעושה כן בצנעא, אם חפצה בכך אדרבה, תיטול בלא ברכה ותע"ב.

העברת סירים מכירה שכבתה לכירה אחרת

ב] מעשה היה בליל שבת וכבה הגז תחת הפח עליו מניחים את הסירים, ונשאלה שאלה האם מותר להניח את הסירים אצל השכנים, או שמא נחשב הדבר כמו שהניח את הסיר על הקרקע ויש כאן איסור חזרה על האש מפני שנראה כמבשל.

והנה דעת הרמב"ם דמותר להחזיר מכירה לכירה והכי קי"ל (רמ"א בסימן רנ"ג סעיף ב' ולא השמיטו השת"י, כף החיים ס"ק מ"ו בדעת מרן השו"ע), וא"כ אף כאן י"ל דמותר להעביר את הסירים לשכנים. מאידך י"ל דהעברה מכירה לכירה אין בה היסח דעת כיון שיכול להחזיר לכירה ראשונה אך כאן הלא כבתה הראשונה (שבות יצחק דיני שהייה וחזרה עמוד קע"ז). אלא שי"ל עוד שדווקא כשהניח הסיר ע"ג קרקע נחשב היסח הדעת כיון שעשה מעשה בידיים, משא"כ כשכתבה האש לא נעשה מעשה בידיים.

ולהלכה י"א שהעברת סיר לחימום אצל אחרים יש בה איסור חזרה ומיחוי כמבשל (שו"ת בצל החכמה ח"ד סימן קל"ז), ויש מתירים דוקא אם נותר עדיין מעט חום במקום האש שכבתה (שבות יצחק שם בשם הגר"י אלישיב), ויש מתירים לגמרי העברת הסיר כהעברה מכירה רותחת לכירה רותחת (אגרו"מ או"ח ח"ד סימן ע"ד ביטול אות ל"ח, שמירת שבת כהלכתה פ"א סעיף כ"ז בשם הגר"ש אוירבך). ודעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שע"ה ח"ב סימן נ"ו הערה ט' ד"ה וזה) כדעת המתירים לגמרי. וכל האמור כשעדיין התבשיל רותח, אך אם נצטנן יש לדון בזה מצד איסור ביטול אחר ביטול ותלוי במנהגים ואכמ"ל.

מנהגי עליות בפרשת בראשית

ג] ראשון – יש שנהגו אצלנו למכור את עליית ראשון של פרשת בראשית ודוקא לכהנים (שו"ת עול"י ח"א סימן כ"ד אות ד' בשם הרש"ץ ומהר"י צוביירי) ויש שנהגו שאף ישראל שקנה עלה במקום כהן (שם בשם מהר"י אלשיך ומהר"ח כסאן ע"פ הבי"ב בסימן קל"ה) והטעם מפני כבוד התחלת התורה. חמישי – ובעליית חמישי שהיא קצרה יש נוהגים (בעיקר בצנעא) להעלות זקן (עריכת שולחן ח"ב עמוד מ"ד) והטעם, לפי שהיא קצרה ואין בקריאתה טורח עבורם (הגאון הרב אבירן יצחק הלוי בסדר הפזמונים לשמחת תורה עמוד כ"ז). ששי – ומהר"י"ץ (עץ חיים ח"א דף קל"ח ע"א) כתב לענין ששי דבראשית, "ובמקומנו נהגו למכור ששי דפרשת בראשית המתחיל והאדם ידע וכו'. ואולי הטעם בשמן שנודר מתקן עון אדם הראשון ק"ל שנים שפירש מאשתו והיה מוליד רוחין וע"י זה פגם ביסוד ובמה שנודר שמן למאור מתקן העון". ע"ש.

ושמעתי ממרן הגר"י רצאבי שליט"א כי ההנהגה הראויה בזה לענין מכירת ראשון דאם יש כהן יעלוהו ולא ימכרו. וכשאין כהן ראוי למכור ראשון מפני כבוד התורה כאמור. ולענין הששי יש להעלות את המרבה במחיר בשביל התיקון שיש בדבר, ויקנהו גדול ונשוי ולא קטן ואף לא נער.

ויכלו במשנת רבותינו

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם (ב, א)

ביאור אונקלוס בתיבת ויכולו

א אונקלוס תרגם, ואשתכלילו שמיא וארעא וכל חיליהון. וביאר הרב יאר (נדפס בסו"ס נתינה לגר) שמשמעו תיקון הדבר וגומר, כמו ואל אמה תכלנה מלמעלה (בראשית ו, ט"ז) שתרגם תשכללינה מלעילא. ע"ש שהוכיח כי שכלול עניינו תיקון. וכן מציעו בבראשית רבה (י, ה) אמר רבי יהושע בן לוי, נשתכללו שמים בחמה ולבנה ובמזלות. ונשתכללה הארץ באילנות בדשאין וגן עדן. דהיינו שביום הששי הושלמה כל מלאכת השמים והארץ במלואה, כאמור. ועוד יש במשמע במילת ואשתכלילו, עניין כלילת יופי. כמו שביאר שם בעץ יוסף, וכמו שהביא שם בפירוש מהרז"ו מדדרשו חז"ל (שמות רבה כ"ט, ו) אמר הקב"ה וכו' עיטרתי כל מה שעשיתי שנאמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. הרי שויכולו משמעו עיטור ונוי, אך דא ודא אחת היא, כי כאשר נשלמת המלאכה בתיקונה בשלמותה עם כל פרטיה, זהו יפיה. (ועיי בהעמק שאלה א' א').

הראיות וההכרחים לפירוש זה

ב אך תמה היא"ר מדוע לא תרגם אונקלוס ז'אשתציאו' שמשמעו סיום, ותירץ שהרי כתוב אחר כך (פסוק ב') זיכל אהים ביום השביעי'. ונראה כוונתו, דהלא שם תרגם ז'שיצי ה' ביומא שביעאה' ואם גם ויכולו תרגומו ואשתציאו, יש כאן כפל לשון. לכן ביאר דויכולו ענינו תיקון הדבר, ויכל ענינו סיום. [וכן מצאתי באמרי יושר לרבי וידאל הצרפתי על מדרש רבה, שפירש כן בכוונת ריב"ל דמחמת כפל הלשון דריש ויכולו נשתכללו. שו"מ כן במדה"ג להדיא].

והנה תרגום מילת ויכולו הוא ז'אשתציאו' וכמו שתרגם בפסוק ויכל משה מדבר אתם (שמות ל"ד, ל"ג), ושיצי משה מלמלא עמהון. וכן בפסוק ויכל משה את המלאכה (שמות מ, ל"ג) תרגם ושיצי משה ית עבידתא. וא"כ קשה מדוע לא תרגם כך גם כאן. ועל כפל הלשון נצטרך למצוא תירוץ אחר, אבל לא לשנות פירוש המילה. וכן מוכח בתרגום יונתן שתרגם שניהם בשווה, ושלימו ושלום, אף שיש כאן כפל לשון. וצ"ל דלתיבת ויכל יש שתי משמעויות כילוי ושכלול, וכדאשכחן בקרא דתכלנה שתרגם תשכללינה. ותרגם כל מקום לפי ענינו, וכאן מחמת הכפילות, שינה בפירושה, אלא דעדיין יש להבין מדוע את ויכולו פירש ואשתכלילו ואת ויכל פירש ושיצי ולא בהיפך. **ג** והרב מרפא לשון, כתב על קושית היא"ר, ותשובתו פשוטה לפניה, כי לא שייך לומר על השמים והארץ לשון שיצי שמשמעו כליון והשחתה, שהרי לא כלו ועדיין הם על עומדם, ורק על המלאכה שייך לומר ויכל שנפסקה הפעולה לאחר שכבר הושלמה מלאכת שמים. ועוד כתב, כי כן מדוקדק בלשון המקרא ויכולו שהלמ"ד דגושה כאילו נכתבה בב' למדי"ן ויכללו, כמו כליל יופי. ולפי דבריו, מדוקדק מדוע דווקא תיבת ויכולו פירש ואשתכלילו.

הוספת יום הששי לויכולו, ומתי הושלמה הבריאה

ד והנה באמירת ויכולו בע"ש כתב מהרי"ץ (ע"ח דף קח, א) ומתחילין יום הששי כדי לרמוז השי"ת בראשי תיבות. ועוד טעם אחר לרמוז כי בסוף יום הששי כלו מעשה שמים וארץ, ולא נגע ביום השביעי וכדאמרינן במדרש ע"כ. וכוונתו למה שאמרו בב"ר (י, ט) רבי שא"ל לרבי ישמעאל בר רבי יוסי, שמעת מאביך מהו ויכל אהים ביום השביעי, אתמהא. ופי' בעץ יוסף ומהרז"ו דהו"ל למיכתב ביום הששי, שבו כילה מלאכתו, ולא ביום השביעי, דמשמע דעדיין עשה בו ובו כילה, וע"ש מה שהשיבו. ושם אמר רבי שמעון בן יוחאי בשר דם שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו, הוא מוסיף מחול

על הקדש, אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו נכנס בו כחוט השערה. דהיינו באותו רגע שנסתיים יום הששי כילה מלאכתו ומיד לאחריו נכנסה השבת. ופשוט דזהו על קרא דויכל, אבל על מקרא שלפניו ויכלו השמים והארץ א"צ לכל זה, כי אין עניינו כילוי והפסקת המלאכה, אלא שכלול ושלמות הבריאה, ולא נזכר מתי הושלמו והדעת נותנת שכל אחד במקומו ועניינו ביום שבו נברא.

מעלת אמירת ויכולו מבעוד יום

ה עוד כתב מהרי"ץ (ע"ח קיא, א) ולא יאחר מלומר קידוש על הכוס, לפי שמזל צדק משמש בשעה אחרונה של ערב שבת, ומאדים משמש בשעה ראשונה של אור שבת. ונכון להיות מקדש קודם הלילה כל מה דאפשר לבלתי יכנס לגבול מאדים, וסימניך צדק צדק תרדוף. ע"ש.

ובשלחן ערוך המקוצר (סי' נ"ח סעיף א') הביא סמך למנהג זה להקדים תפילת ערבית של שבת מבעוד יום כי מדקדקים שתהיה אמירת יום' הששי כמשמעה מבעוד יום. ובעיני יצחק (אות ג') כתב דברור כי גם המאחרים התפילה והקידוש עד הלילה ממש, אומרים יום הששי, דקאי על בריאת העולם. ויש להבין סמך זה, דהלא ברור שעיקרו קאי על מעשה בראשית, ועוד דסיפא דקרא דלעיל מינה הוא, ויהי ערב ויהי בקר יום הששי. וא"כ מה ראו המדקדקים לומר יום הששי ביום הששי דוקא.

ומצאתי להרי"ף בביאורו על עין יעקב (שבת קיט, ב) אהא דאמר רב המנונא המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו, מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר ויכולו אל תקרי ויכולו אלא ויכלו (פירש"י, הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום). וביאר הרי"ף מדוע זוכה שיעלה עליו כאילו סייעו להקב"ה במעשה בראשית, לפי שלא בעמל ויגיעה ברא אהים השמים והארץ אלא בדבר ה' שמים נעשו, וכן דיבורו של אדם המתפלל בערב שבת שהוא יום הששי, וממהר להתפלל ולקדש עליו היום מבעוד יום הששי, באותו דבור של תפלה מעלה עליו הכתוב כאילו מסייע להקב"ה. ויכלו שניהם, הקב"ה וזה המתפלל ביום הששי, שניהם כילו מעשה שמים וארץ בדבור. וזהו סמיכות יום הששי ויכלו השמים והארץ, לרמוז הנזכר ע"כ. ומעתה י"ל דלכך דקדקו לרמוז שבאמירתנו כעת ביום הששי שאנו מקדימים וממהרים לקלס להשי"ת, זוכים אנו ליעשות שותפים במלאכת שמים וארץ.

ובטעם הדבר עיי' בספר דברי חכמים (למהרי"ל פוחיביצר זלה"ה נדפס בשנת התנ"ב. שער השבת פ"ד) שהאריך לבאר דאז הקב"ה נותן שפע חדש וחיות לעולם, דוגמת יום הששי של-בריאה שאז החיה השי"ת כל העולמות, וזה רק ע"י אמירתנו שגורם להמשיך חיות העולמות מהשי"ת. ע"ש.

ו ומלבד זאת מבוואר, שהבין דכל האמור שם בגמרא 'בערב שבת' היינו מבעוד יום, וכן מבוואר בעיון יעקב שם. וא"כ נמצא כי גם מה שאמרו שם בגמרא, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, כל המתפלל בער"ש ואומר ויכולו, שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו, וסר עוונך וחטאתך תכופר, אינו אלא למתפלל מבעוד יום. וגם זה ביאר בדברי חכמים הנזכר דכיון שאז ממשין שפע וחיות לעולמות, נמצא מתקן מה שהחשיך וקלקל בחטאיו. וסיים שם באזהרה לחזנים שלא יאריכו בניגונים בק"ש וכו' בפרט בימי החורף, כי עי"ז גורמים שהתפילה ואמירת ויכולו יהיו אחר השקיעה ומונעים כל הטוב המעותד למתפללים. יעו"ש. ויעוין בשו"ת שירת בן הלוי (ח"ב סי' ה' אות י') שהאריך בפתגמא דנא.

כתר שם טוב - מדרכי רבותינו - כמוהר"ר יעבץ ב"ר יעקב זלה"ה

רבינו היה ראב"ד צעדה וגלילותיה ושמנו נישא כפי כל לשם ולתהילה, גדולתו בתורה נודעה גם בעי"ת צנעא מקשרי מכתבים ושו"ת שהיה לו עמהם, ומשכך בשנות המחלוקת בצנעא כשעלה לצנעא לפשר בין הצדדים ולמנוע מחלוקת וחילול כבוד שמו יתברך, התקבל בכרכה בבית מהרי" יצחק זלה"ה, אך מעשה שטן הצליח ולא עלתה בידו כוונתו הטהורה. מעשה ובשנת בצורת פנו אליו ראשי המוסלמים מדוע אינו מצטרף עמם בתפילה, השיבם כשתפסיקו להתפלל אנחנו נתחיל, כדי לא לחזק אמונתם חלילה, וכך היה, יצאו כל הקהל אחה"צ לביה"ח לקריאת תהילים ואמירת י"ג מידות בהתעוררות גדולה ועדיין לא סיימו תפילת מנחה ונתקדו השמים. זיע"א.